

ROMÂNIA
Avocatul Poporului

Str. George Vraca nr. 8, Sector 1, București

Telefon +40-21-312.71.01 Fax: +40-21-312.49.21 Internet: <http://www.avpoporului.ro> E-mail: avp@avp.ro

**Domnului prof. univ. dr. Valer Dorneanu,
Președintele Curții Constituționale,**

În conformitate cu dispozițiile art. 15 alin. (1) lit. g) și art. 22 din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, vă transmitem, alăturat, punctul de vedere referitor la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 321 alin. (7) și art. 323 alin. (1) din Codul de procedură civilă, republicat – astfel cum acestea au fost introduse, respectiv modificate prin Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, sub aspectul obligativității consemnării declarațiilor martorilor „*întocmai și literal*”, care formează obiectul dosarului nr. 352D/2019 al Curții Constituționale.

Vă asigur, domnule președinte, de înalta mea considerație.

Avocatul Poporului,

Victor Ciorbea

PUNCT DE VEDERE

privind excepția de neconstituționalitate invocată de Judecătoria Constanța – Secția civilă, din oficiu, în dosarul nr. 35201/212/2017/a2

Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile **art. 321 alin. (7) și art. 323 alin. (1) din Codul de procedură civilă, republicat – astfel cum acestea au fost introduse, respectiv modificate prin Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, sub aspectul obligativității consemnării declarațiilor martorilor „întocmai și literal”.**

Prin **normele legale criticate** s-au stabilit următoarele:

- **art. 321 alin. (7)** – *„Dacă întrebarea este încuviințată, întrebarea, împreună cu numele părții care a formulat-o, urmată de răspunsul martorului, se vor consemna **literal** în declarația martorului conform dispozițiilor art. 323 alin. (1)”.*

- **art. 323 alin. (1)** – *„Mărturia se va scrie de grefier, care va consemna **întocmai și literal** declarația martorului, și va fi semnată pe fiecare pagină și la sfârșitul ei de judecător, grefier și martor, după ce acesta a luat cunoștință de cuprins. Dacă martorul refuză sau nu poate să semneze, se va face mențiune despre aceasta în încheierea de ședință”.*

Judecătoria Constanța, prin Încheierea de ședință din data de 11 februarie 2019, de sesizare a Curții Constituționale, arată că *„prin modificările legislative aduse de Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, art. 321 alin. (7) și art. 323 alin. (1) din Codul de procedură civilă impun a se consemna declarația*

martorului întocmai și literal, aspect de natură a genera reale dificultăți cu ocazia administrării unei asemenea dovezi, în ședința publică de judecată”.

Cât privește critica de neconstituționalitate a art. 321 alin. (7) și art. 323 alin. (1) din Codul de procedură civilă, republicat – astfel cum acestea au fost introduse, respectiv modificate prin Legea nr. 310/2018, sub aspectul obligativității consemnării declarațiilor martorilor „întocmai și literal”, față de art. 21 alin. (3) din Constituție, apreciem că poate fi reținută.

Astfel, în materie civilă sunt consacrate o serie de garanții menite să asigure participanților la procesul civil posibilitatea de a se asigura de veridicitatea consemnărilor.

În acest sens, prevederile **art. 231 alin. (4) din Codul de procedură civilă**, republicat, instituie obligația instanței de a înregistra ședințele de judecată, iar, pe de altă parte, instanța va elibera, la cerere, o copie electronică a înregistrării ședinței de judecată: **a)** părților, pe cheltuiala acestora, în ceea ce privește cauza lor; **b)** procurorului, pentru cauza în care participă.

În plus, în cuprinsul aceluiași text legal, **art. 231 din Codul de procedură civilă**, republicat, se stabilește că după terminarea ședinței de judecată, participanții la proces primesc, la cerere, câte o copie de pe notele greșierului, care pot fi contestate cel mai târziu la termenul următor.

Noua modificare legislativă, prin care se impune greșierului să consemneze, **pe de-o parte**, conform **art. 321 alin. (7) din Codul de procedură civilă**, republicat, **literal** răspunsul martorului, iar, **pe de altă parte**, potrivit prevederilor **art. 323 alin. (1) din același cod**, **întocmai și literal** declarația martorului, este de natură să aducă atingere prevederilor **art. 21 alin. (3) din Constituție**.

În acest fel, este pusă în real pericol exigența termenului rezonabil, în condițiile în care durata consemnării **întocmai și literal** a declarației de martor tinde să prejudicieze, în mod evident, desfășurarea cu celeritate a procesului.

În primul rând, o consemnare *ad litteram* a declarației de martor presupune, prin esența sa, disponibilitatea unor mijloace specifice procedurii de stenodactilografare, pentru a nu compromite celeritatea procesului, or, în acest

moment, instanțele nu beneficiază de asemenea dotări tehnice și nici de personal auxiliar cu abilități specializate în acest sens.

Iar, **în al doilea rând**, în faza relatării libere a martorului, acesta tinde să ofere o serie de detalii, care, uneori nu au legătură cu cauza sau are tendința să repete anumite aspecte, ceea ce, în mod, evident, conduce la o durată mai mare de timp în privința administrării unei asemenea probe.

Or, exigența termenului rezonabil, prevăzută de **art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale**, implică crearea unui sistem judiciar eficient, care să nu permită întârzieri, tergiversări procedurale sau administrative.

În plus, nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că *textul legislativ trebuie să fie formulat clar, fluent și inteligibil, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce, nu se folosesc termeni cu încărcătură afectivă, iar forma și estetica exprimării nu trebuie să prejudicieze stilul juridic, precizia și claritatea dispozițiilor*¹.

Pentru a consolida cele enunțate mai sus, menționăm că, prin **Decizia nr. 633/2018**, Curtea Constituțională a stabilit ca fiind neconstituționale dispozițiile **art. I pct. 55, referitoare la art. 110 alin. (1) din Codul de procedură penală**², „*în ceea ce privește sintagma "întocmai și literal", care este de natură a aduce atingere dreptului părților la un proces echitabil, desfășurat într-un termen rezonabil*”.

Cu acea ocazie, instanța de contencios constituțional s-a pronunțat asupra prevederilor legale care modificau **art. 110 alin. (1) din Codul de procedură penală**, textul propus având următorul cuprins: „**Art. 110. - (1) Declarațiile suspectului sau inculpatului se consemnează în scris, întocmai și literal. În declarație se consemnează întrebările adresate pe parcursul ascultării și răspunsurile la acestea, menționându-se cine le-a formulat, și se menționează de fiecare dată ora începerii și ora încheierii ascultării. Întrebările respinse se**

---

¹ Art. 8 alin. (4) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată.

² Aceste norme erau cuprinse în forma propusă spre promulgare a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, în data de 18 iunie 2018.

consemnează, după caz, într-un proces-verbal sau în încheierea de ședință, menționându-se cine a formulat întrebarea și motivele respingerii”.

În considerentele deciziei precitate a instanței de contencios constituțional, s-au menționat aspectele de mai jos:

Critica de neconstituționalitate invocată în sprijinul neconstituționalității prevederilor legale cuprinse în **Codul de procedură penală** a vizat obligația nou-introdusă privitoare la procedura de consemnare „întocmai și literal”, întrucât aceasta poate fi efectuată doar prin mijloacele specifice procedurii de stenodactilografiere, aspect de natură să blocheze desfășurarea activității în cadrul proceselor penale, cu încălcarea **art. 21 alin. (3) din Constituție**.

Față de acestea, instanța de contencios constituțional a reținut că „*potrivit dispozițiilor art. 110 alin. (5) din Codul de procedură penală, în vigoare, audierea suspectului sau a inculpatului se înregistrează cu mijloace tehnice audio sau audiovideo, iar atunci când înregistrarea nu este posibilă, acest lucru se consemnează în declarația suspectului sau inculpatului, cu indicarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă, și, potrivit art. 110 alin. (11), nou-introdus, înregistrarea declarațiilor suspectului sau inculpatului, la cerere, cu mijloace tehnice audio și punerea lor integrală la dispoziția apărării. Astfel, legiuitorul a instituit posibilitatea ca, în cazul în care, ulterior consemnării declarației, suspectul sau inculpatul apreciază că aceasta nu redă cu fidelitate cele declarate, acesta să poată solicita punerea la dispoziție a înregistrării cu mijloace tehnice audio, în vederea formulării apărării corespunzătoare*”.

În privința înregistrării ședințelor de judecată, prin **Decizia nr. 128/2015**, analizând excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor **art. 231 alin. (4) teza întâi din Codul de procedură civilă**, Curtea Constituțională a reținut că „*dispoziții cu privire la înregistrarea ședinței de judecată se regăsesc în art. 13 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 827 din 13 septembrie 2005, cu modificările și completările ulterioare, care stipulează că ședințele de judecată se înregistrează prin mijloace tehnice video sau audio ori se consemnează prin*

stenografiere. Înregistrările sau stenogramele se transcriu de îndată. Grefierul sau specialistul în stenografie consemnează toate afirmațiile, întrebările și susținerile celor prezenți, inclusiv ale președintelui completului de judecată. La cerere, părțile pot primi o copie a transcrierii înregistrărilor, stenogramelor sau notelor grefierului” (paragraful 17).

De asemenea, Curtea a reținut că „*instanța de judecată înregistrează ședințele de judecată în vederea îndeplinirii unei obligații legale care are ca scop o mai bună administrare a justiției*” (paragraful 21).

Ca atare, instanța de contencios constituțional a constatat că „*înregistrarea ședințelor de judecată este obligatorie, vizează toate cauzele, întrucât legiuitorul nu a făcut nicio distincție, și reprezintă o operațiune tehnică ce nu este de natură să aducă atingere prevederilor constituționale invocate și are drept scop înlăptuirea unui act de justiție transparent și realizarea unei bune administrări a justiției ca serviciu public*” (paragraful 23).

În aceste condiții, în urma controlului de constituționalitate realizat asupra formei modificate a textului legal criticat [**art. 110 alin. (1) din Codul de procedură penală**], Curtea Constituțională, în Decizia nr. 633/2018 a observat că „*acesta prevede obligația consemnării întocmai și literal de către organul judiciar sau de către instanță a declarațiilor suspectului sau inculpatului. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, "întocmai" are semnificația "exact, la fel, chiar", iar "literal" are semnificația "care se face, se reproduce cuvânt cu cuvânt, literă cu literă; textual, exact". Prin urmare, declarația trebuie consemnată cuvânt cu cuvânt, pentru a reproduce exact ceea transmite suspectul sau inculpatul.*

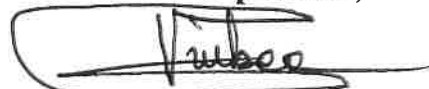
Or, în condițiile în care dispozițiile procedurale menționate mai sus prezintă suficiente garanții pentru consemnarea corectă a declarațiilor suspectului sau inculpatului, iar art. 110 alin. (2) din Codul de procedură penală prevede că, *dacă este de acord cu conținutul declarației scrise, suspectul sau inculpatul o semnează, iar dacă are de făcut completări, rectificări ori precizări, acestea sunt indicate în finalul declarației, fiind urmate de semnătura suspectului sau a inculpatului, obligația nou-introdusă apare nu numai ca*

excesivă și împovărătoare pentru organele judiciare, dar este susceptibilă a crea dificultăți în opera de aplicare, cu consecința tergiversării sau blocării actului de justiție”.

Concluzionând, Curtea Constituțională a apreciat că *„prevederile procesual penale în vigoare conțin suficiente garanții pentru respectarea dreptului la apărare a suspectului sau inculpatului, astfel că dispozițiile art. 1 pct. 55, referitoare la art. 110 alin. (1) din Codul de procedură penală, sunt neconstituționale în ceea ce privește sintagma "întocmai și literal", care este de natură a aduce atingere dreptului părților la un proces echitabil, desfășurat într-un termen rezonabil”.*

Așadar, cu luarea în considerare a celor expuse, apreciem că dispozițiile art. 321 alin. (7) și art. 323 alin. (1) din Codul de procedură civilă, republicat – astfel cum acestea au fost introduse, respectiv modificate prin Legea nr. 310/2018, sunt neconstituționale în privința sintagmei „întocmai și literal”.

Avocatul Poporului,

Victor Ciorbea